

Ключевые слова: культура, культурологическая парадигма, культурологический подход, культуросоответствие, творчество, ценности, высшее художественное образование.

In the article perspective and productivity of application of culturological paradigm are grounded as conceptual basis of modernisation of maintenance of higher artistic education. The vehicle of culturological science is examined as such, that acquires status science aim, that tries to comprehend the world of culture as single unit, explain essence of the cultural phenomena, human existence and historical setting of man of culture. Drawn conclusion, that the concept "culturologiya", applied to the study of pedagogical reality, includes for itself two basic values: knowledge about a culture and theory of culture. It allows to define main principles of culturological approach, id est to examine a culture as source of maintenance of artistic education and as a method of her research and planning.

By the aim of higher artistic education as sociocultural fenomen becomes change orientation of her cultural function that must be priority, to answer new positive sociocultural progress trends, oriented on such cultural dominants of contemporaneity : anthropocentrism, humanism, democracy, spirituality, morality, варіативність, encyclopaedic, integration.

Theoretical deduction of concept "culture" allow to accent attention on definitions that extend understanding of essence of culture. Intercommunication of education and culture, and arts and cultures, opens up. Individuality confesses the strategic aim of humanistic education as the concentrated expression of human essence, uniquely and spiritually само certain personality that realizes and practically will realize setting in different kinds and industries of sociocultural and artistic practice. Culturological approach is examined as totality of theoretical of methodological positions (isomorphic equality of education and culture, culturological accordance, creative, integration and others like that), organizationally-pedagogical events, practical realization of that envisages conditioning for original development of personality of future teacher capable to determination and само planning in artistic space, application of людино of measurable technologies in the renewed system gnostic the valued coordinates.

Keywords: culture, culturological paradigm, culturological approach, culturological accordance, creative, values, higher artistic education.

УДК 792.02:7-044.247

Косінська Н.

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «СЦЕНІЧНО - ОБРАЗНА КУЛЬТУРА» В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ МИСТЕЦТВ

У статті висвітлено зміст поняття «сценічно-образна культура» в контексті інтеграції мистецтв. Проаналізовано стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці, визначено мету та завдання, розкрито сутнісні ознаки сценічно-образної культури в навчальному процесі та вплив її інтеграційних компонентів на фахове становлення майбутніх учителів музичного мистецтва.

Ключові слова: сценічно-образна культура; інтеграція; майбутні учителі музичного мистецтва; навчальний процес; акторське мистецтво; сценічний образ; вокальне мистецтво; хореографічне мистецтво; художня творчість.

Модернізація освіти, що відбувається на сучасному етапі навчання студентів вокальному мистецтву, являє собою важкий та багатогранний процес. Підвищені вимоги державних освітніх стандартів вищої професійної освіти направляють викладацьку діяльність на перевтілення усіх засобів та способів її впливу. Запропоновані вимоги на даній стадії реформування освіти, орієнтують на розробку особливого, специфічного шляху в педагогічному процесі. Необхідно не тільки виявити наявність конкретних даних у

студентів, але і виховати в них відповідний творчий підхід, розвиваючи при цьому вокально-сценічні, індивідуально-особистісні, а також професійні якості.

Вокальне мистецтво вимагає удосконалення підходів в цій галузі, де специфічною направленістю становлення співаків-майбутніх учителів музичного мистецтва буде здійснення інтеграційності технічної та образно-художньої сторони в вокально-творчому виконавстві.

Вища мистецька освіта має на увазі використання особливого творчого та інтеграційного підходу для ефективної професійної підготовки студентів. Формування сценічно-образної культури, в основі якої є створення сценічного образу в вокально-творчому виконавстві студентів мистецьких факультетів вищих навчальних закладів являє собою важливе цілісне явище, яке буде включати в себе інтеграцію різних наук та мистецтв.

Сценічно-образна культура передбачає об'єднання традиційних предметів «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» як домінуючих змістових ліній з елементами синтетичних видів мистецтва – хореографії, театру, кіномистецтва. Усі види мистецтва співіснують у єдиному тематичному просторі, взаємодоповнюючи і збагачуючи один одного.

Аналіз стану дослідження проблеми свідчить про постійну увагу як вітчизняних, так і зарубіжних вчених різних галузей знань з питань вивчення сценічно-образної культури. Проблемам сценічної культури присвячені праці вітчизняних та західних філософів та культурологів: Т.Адорно, Т.Чередниченко, Т.Кузуб, З.Баумана та ін. Представниками мистецтвознавства в вивченні історії, розвитку та становлення театру, акторського, музичного, ораторського мистецтва виступають: А.Веселовський, М.Гринишина, М.Кузнецов та інші; дослідження по загальній педагогіці представлені в працях таких вчених: О.Макаренко, Ж.Руссо, І. Песталоцці, В.Сухомлинський та інші. Особливу роль зіграли праці авторів по загальній та педагогічній психології, а також психології творчості: Л.Виготський, В.Давидов, А.Маслоу, А.Маклакова, Б.Теплова та інші.

Концептуальне значення для даного дослідження мали роботи науковців у галузі психології та музичної педагогіки Л. Виготський, В. Давидов, О. Олексюк, А. Козир, Г. Падалка, Б. Теплов, О. Рудницька та інші. Основні принципи теорії сценічної пластики, хореографії описані авторами: Б.Брехт, В.Дюбре, К.Станіславський, В.Верховинець, М.Кнебель та інші.

Різні аспекти інтегрованого навчання і виховання висвітлено в працях І. Беха, Н. Бібік, С. Гончаренка, О. Савченко. Беручи до уваги позицію основоположників української вокальної школи, а також провідних дослідників природи музичної творчості, вокального мистецтва (В. Антонюк, Н. Гребенюк, Л. Дмитрієв, Ю. Юцевич, О. Стахевич) та інші, можна визначити концептуальний підхід, що дає змогу продуктивно і динамічно, в цілому ефективно розвивати сценічно-образну культуру майбутніх учителів музичного мистецтва.

Так, Л. Дмитрієв [1, с.236] головним у професійній музичній освіті вважає процес формування, а потім і розвитку високої сценічно-образної та виконавської культури навчання. Він загострює увагу на тому, що « перед педагогом стоїть складне завдання - не тільки навчити вокальній техніці, розвинути музикальність і виконавські дані, а й виховати у майбутнього вчителя-виконавця сценічно-образну культуру».

З позиції системного, культурологічного, особистісного, діяльнісного і компетентнісного підходів та узагальнення висновків наукових досліджень з проблем формування культури майбутнього учителя окреслено такі сутнісні ознаки сценічно-образної культури майбутніх учителів музичного мистецтва:

- сценічно-образна культура є частиною загальної культури і виконує функцію специфічного проектування загальної культури у сферу музично-педагогічної діяльності;
- сценічно-образна культура є показником музично-педагогічної практики вчителя, що виявляється у різних формах концертної діяльності;
- сценічно-образна культура визначає рівень творчої концертно-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва.

Особливості реалізації та формування сценічно-образної культури майбутнього учителя музичного мистецтва обумовлюються музично-індивідуальними, творчими,

психолого-фізіологічними та віковими характеристиками, наявністю музичного досвіду особистості.

На відміну від просторових мистецтв (живопис, скульптура) музика, як мистецтво тимчасове, що відображає дійсність в звукових художніх образах, вимагає посередництва виконавця в акті творення сценічних образів. В таке визначення входить творча робота, що передбачає становлення студента, як творчої особистості. Тобто специфіка творчості повинна враховуватися на всіх етапах формування вокально-виконавської майстерності. Творчий підхід і виконання різнобічних творчих завдань в інтеграції вокального, акторського та хореографічного мистецтв при формуванні сценічного образу в вокально-творчому виконавстві сприяє розвитку необхідних навиків та вмінь. Таким чином, формування сценічно-образної культури передбачає необхідність об'єднання таких сфер, як музика, театр та хореографія.

Мета статті полягає у розкритті змісту поняття «сценічно-образної культури» майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті інтеграції мистецтв.

Як зазначено в працях В.П. Курбатого: «Особливості системної інтерпретації сценічного образу, як феномена культури» поняття «сценічний образ» конкретизоване, відноситься тільки до сценічного мистецтва, а «художній образ» - загальне для всіх видів мистецтва. Не дивлячись на те, що створення образу залежить від людини, при цьому існує визначена його самостійність, яка створює власне життя і свої індивідуальні якості. Саме сценічний образ може включати в себе як повний образ вистави, заснований режисерським задумом і поєднувати в собі виконавську майстерність, акторську гру, різного роду образотворчі рішення, музику, хореографію, так і образ, що формується безпосередньо самим актором.

«Сценічний образ» це складова художнього образу, але специфіка його в тому, що сценічний образ буде представляти собою не тільки кінцевий продукт авторського твору і його кінцевий результат, але в його визначення ввійде постійний процес роботи над ним, пов'язаний безпосередньо зі сценічною дією. Автор, створивши свій твір і запропонувавши його глядачу, в подальшому вже не працює над створенням художнього образу і не змінює його, а замість нього цей образ створює неодухотворений предмет. Інакше відбувається формування сценічного образу у виконавстві, так як його втіленням займається безпосередньо людина-учасник сценічної дії, яка повинна здійснювати постійну безперервну творчу роботу над ним і в кожному виконанні створювати свій образ, ніби в перший раз. Таким чином, саме в даній специфіці роботи і створюється сценічно-образна культура, зі своїми корективами, доповненнями та інтегративним підходом.

Поняття «інтеграція» з'являється в освіті на тлі активного розвитку в країні процесів інтеграції в політиці, науці, економіці, культурі. Інноваційні тенденції в сучасному вітчизняному освітньому процесі та в освіті європейських країн також втілюють в тій чи іншій мірі ідею інтеграції. Інтеграція стає мірою упорядкованості й цілісності освіти.

Інтеграція прагне до спільних ознак між різними видами мистецтв, наприклад, образність та емоційність змісту, гармонійність, пропорційність форм, ритмічна організація, здатність відбивати світ (його властивості, явища, функції) через узагальнення, що виражаються у понятті «жанр». Взаємодія мистецтв у процесі художнього сприйняття активізує психічні процеси, підсилює збудження, що виникають у слухових та зорових центрах головного мозку людини. У результаті такої цілісної реакції й свідомості виникають переживання нової якості, що через дію асоціативного механізму викликають в уяві яскраві образи, поглиблюється розуміння художньо-образного змісту твору, розширюється художній світогляд особистості.

Жоден вид мистецтва окремо не спроможний цілісно і всебічно відтворити дійсність, оскільки вона сприймається всіма органами чуттів. Кожному виду властиві специфічні виразові засоби і можливості впливу на особистість. Скажімо, музиці – емоційна глибина, процесуальність, активність, динамізм. Образотворчому мистецтву, що належить до статичних видів мистецтва, ці можливості не притаманні. Воно надає інформацію про зовнішній світ за допомогою найповнішого аналізатора людського сприймання – зору.

У процесі формування сценічно-образної культури виконавці, майбутні учителі музичного мистецтва мають вміло поєднувати сукупність моральних, фізичних, духовних і професійних якостей особистості учителя, поєднуючи їх в сценічний образ, які в єдності своїй породжують гармонію краси у вивченні мистецтва музики в умовах концертної музично-виконавської діяльності, а також сприяють особистісному та професійно-педагогічному саморозвитку.

Орієнтуючись на педагогічний процес і поставлені вимоги нових освітніх програм, необхідно відмітити, що використання творчості необхідно на усіх етапах роботи в вокально-образному виконавстві. Творчий підхід і виконання різноманітних творчих завдань в інтеграції вокального, акторського та хореографічного мистецтв при формуванні сценічного образу в вокально-образному виконавстві сприяє розвитку необхідних навичок у майбутніх учителів музичного мистецтва.

Формування сценічно-образної культури, згідно аналізу літературних джерел в ранні часи єднало в собі сукупність різних областей, таких як музика, театр та хореографія. З зародженням вокальної школи та виникненням опери вокальне мистецтво стало відділятися від театрального та хореографічного мистецтв, стало більш самостійним, де в результаті, проявлена самостійність вокального мистецтва спричинила деяку однобокість виконання.

У зв'язку з цим, виконавці, не використовуючи в повній мірі театральні та хореографічні навички, стали відходити від свободи в пластиці, проявляючи на сцені статичність та бездіяльність. В результаті, даний процес привів до проблеми непрофесіоналізму, штампам та відсутністю глибини виконання в формуванні сценічного образу. К. С. Станіславський [2, с.490] звертає увагу, що опера і балет особливо сповнені «умовними штампами» та «ремесленими прийомами».

Перед виконавцем ставиться багато задач, які йому необхідно одночасно виконувати: слідкувати за голосом і усією технічною стороною співу; бути в повному контакті з партнерами, оркестром і диригентом, пам'ятати режисерські мізансцени, місця сценічних предметів, з якими доведеться працювати. При їх виконанні повинна виникнути рефлекторність дії, вироблена довгими тренуваннями, коли вся увага зосереджується на головній творчій задачі – «правді почуттів».

На основі аналізу специфіки педагогічної роботи вчителя музичного мистецтва, що поєднує музично-виховну та концертно-просвітницьку діяльність, подано тлумачення «сценічно-образна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва» як багаторівневої сукупності фізичних, моральних і духовних якостей особистості вчителя, які в єдності своїй породжують гармонію добра і краси у вивченні мистецтва музики в навчальних умовах, в умовах концертної музично-виконавської діяльності, а також сприяють особистісному та професійно-педагогічному саморозвитку.

Сучасний стан вокального мистецтва потребує від виконавців володіння арсеналом виразових засобів: насамперед, сценічно-образної культури (пластичної виразності та сценічного руху). Зазначимо, що будь-який рух людського тіла, який у системі мистецтва може стати сценічним образом виконавця, якщо буде драматургічно і асоціативно пов'язаний з музичним твором. Обраний руховий мотив, залежно від його стилістичного тлумачення стає засобом створення характеру персонажу, від імені якого співається пісня. Рух, як складова частина сценічного образу, живе і розвивається подібно музичному матеріалу і створює стан, який здатний виражати тему, ідею твору, його емоційно-змістовну структуру. У завдання виконавця входить, користуючись тими чи іншими фарбами сценічних рухів, створювати єдину образну систему в синтезі з вокальною виразністю. Для цього виконавець повинен володіти різноманітною мовою рухів.

Розглядаючи даний феномен, враховуючи специфіку вокального мистецтва, необхідно у виконавця формувати сценічно-образну культуру, яка повинна шліфуватися вправами на розвиток фантазії, уяви, на виявлення інтонаційних і темпових відтінків звучання музики.

Таким чином, формування сценічно-образної культури доводить необхідність єднання таких сфер як музика, театр та хореографія. Виходячи з дефініцій та шляхів

формування сценічно-образної культури, дане поняття буде визначатися як аспект єднання та інтеграції вокального, акторського та хореографічного мистецтв. Зміст поняття «сценічно-образна культура» включає в себе використання творчого підходу для вдосконалення вокально-сценічних, індивідуально-особистісних та професійних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва в розвитку їх духовно-етичних та культурних цінностей.

Сценічно-образну культуру майбутнього вчителя музичного мистецтва розуміємо як інтегральну особистісну якість, сформовані професійні компетенції, здібності та якості, творчо-виконавську самореалізацію в галузі вокального мистецтва.

Література

1. Дмитриев Л. Б. Основы вокальной методики / Л. Б. Дмитриев. - М.: Музыка, 2007.
2. Станиславский К. С. Работа актера над собой / К. С. Станиславский // Чехов М. А. О технике актера / [предисл. О. А. Радищевой]. – М.: Артист. Режиссер. Театр, 2009 – 490с.
3. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: Підручник / за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища школа, 2004. – 422с.
4. Шевнюк О.Л. Формування художньо-естетичного досвіду майбутнього вчителя: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. – К., 1995. – 202 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К.: Освіта України, 2009.
6. Інтеграція на уроках освітньої галузі «Естетична культура». Матеріали обласного семінару-практикуму. – Полтава: ПОПШО, 2009. – 32с.
7. Взаємодія різних видів мистецтва на музичних заняттях: методичні рекомендації О. Ростовського. – К., 1999р.
8. Гайдамака О. Інтегративна мистецька освіта – крок у майбутнє // Мистецтво та освіта, 2008. - №4.
9. Отич О. М. Мистецтво у розвитку індивідуальності педагога: історичний і методологічний аспекти: монографія / за наук. ред. І. А. Зязюна. – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 455с.
10. Василевська-Скупа Л. П. Інтегральні якості педагогічної культури майбутнього учителя музики // Наукова конференція викладачів і студентів музично-педагогічного факультету. – Вінниця: ВДПУ імені М. Коцюбинського, 2007. – С.8-12.

Reference

1. Dmitriev L. B. Osnovi vocal'noy metodiki / L. B. Dmitriev. – M.: Muzyka, 2007 [Fundamentals of vocal techniques].
2. Stanislavskiy K. S. Raboya aktera nad soboy / K. S. Stanislavskiy // Chekhov M. A. O tekhnike aktera [predisl. A. A. Radischeva]. – M.: Artist. Rezhisser. Teatr.- 2009, 490p. [The work of the actor himself / About technology Actor].
3. Zyazyun I. A. Pedahohichna maysternist: Pidruchnik / za red. I. A. Zyazyuna. – 2-ge vid. dopov. i pererobl. – K.: Vyshcha shkola, 2004. – 422s. [Pedagogical skills: Tutorial].
4. Shevnyuk O. L. Formuvannya khugozhno-estetichnogo dosvidu maybutnogo uchytelya: Dys. ...kand.ped.nauk: 13.00.01. – K., 1995. – 202 s. [Formation of aesthetic experience of the future teacher: Dis. ... kand. ped. nauk].
5. Padalka G. M. Pedahohika mystetstv (teoria i metodika vykladannya mystetskykh dystsyplin) / G. M. Padalka. – K.: Osvita Ukraini, 2009. [Arts Pedagogy (Theory and methods of teaching art courses)].
6. Intehratsiya na urokakh osvitnoyi haluzi «Estetychna kultura». Materialy oblasnogo seminaru-praktykumu. – Poltava: POPSHO, 2009. – 32s. [Integrating the lessons of education industry «Aesthetic Culture». Materialy regional workshop].
7. Vzayemodiya riznykh vydiv mystetstva na muzychnykh zanyattyakh: metodychni rekomendatsiyi O. Rostovskhogo. – K., 1999 r. [The interaction of different types art for music lessons: guidelines O. Rostovskhogo].

8. Haydamaka O. Intehratyvna mystetska osvita - krok u maybutnye // Mystetstvo ta osvita, 2008, №4. [Integrative art education – step into the future].

9. Otych O. M. Mystetsvo u rozvytku individualnosti pedahoha: istorychnyy ta metodolohichnyy aspekty: monohrafiya / za nauk. red. I. A. Zyazyuna – Chernivtsi: Zelena Bukovyna, 2009. – 455s. [Art in development personality of the teacher: historical and methodological aspects: monograph on. nauk. red. I. A. Zyazyuna].

10. Vasilevska-Skupa L. P. Integralni yakosti pedagogichnoyi kulturi maybutnogo uchitelya muziki // Naukova konferentsiya vikladachiv i studentiv muzichno-pedagogichnogo fakultetu. – Vinnitsya: VDPU imeni M. Kotsyubinskogo, 2007. – S.8-12. [Integrated quality pedagogical culture of the future teachers of musics].

В статтє освещено содержание понятия «сценически-образная культура» в контексте интеграции искусств. Проанализировано состояние исследуемой проблемы в педагогической теории и практике, определено цель и задачи, раскрыто сущностные признаки сценически-образной культуры в учебном процессе и влияние ее интеграционных компонентов на профессиональное становление будущих учителей музыкального искусства.

Ключевые слова: сценически-образная культура; интеграция; будущие учителя музыкального искусства; учебный процесс; актерское искусство; сценический образ; вокальное искусство; хореографическое искусство; художественное творчество.

The article deals with the meaning of «scenically-shaped culture» in the context of integration of the arts. The condition of the problem in educational theory and practice, defined goals and objectives, grounded essential features scenically-shaped culture in the classroom and the impact of integration components for professional formation of the future teachers of music. Formation scenically shaped culture proves the need for unity areas such as music, theater and choreography. Based on the definitions and ways of forming scenically shaped culture, this concept will be defined as an aspect of cohesion and integration vocal, acting and choreographic arts. The meaning of "scenically-shaped culture" includes using creativity to improve vocal stage, individual personal and professional qualities of the future teachers of music in the development of their spiritual, ethical and cultural values.

Scenically-shaped the culture of the future teacher of music understand how integral personal quality of former professional competence, capability and quality, creative and performing self-realization in the field of vocal art.

Keywords: scenically-shaped culture; integration; future music teachers; educational process; performing arts; stage image; vocal; choreography; artistic creativity.

УДК 378.4 :78

Матвеева О. О.

ПЕДАГОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ЯК ЗАСІБ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТІВ МИСТЕЦТВ УНІВЕРСИТЕТІВ

У статті проаналізовано підходи закордонних та українських науковців до визначення сутності педагогічної діагностики в освітньому процесі. Визначено основні напрями діагностування в освітньому процесі факультетів мистецтв університетів, якими є: оцінювання результатів освітньої діяльності студентів (дидактична діагностика); вивчення індивідуально-психологічних особливостей з метою педагогічного впливу для підвищення якості освіти майбутніх учителів музичного мистецтва (педагогічна психодіагностика). Виявлено, основні відмінності, що знаходяться в площині оцінювання результатів освітньої діяльності студентів та організації освітнього процесу на засадах модульного навчання на музично-інструментальних та вокально-хорових дисциплінах. Запропоновано низку авторських діагностичних карток.